

tekintette őket és fontosnak látta, hogy e jelenségekről az olvasó (és az utókor) értesüljön.

A versrovatról nem érdemes sokat mesélni, ez a lap volt a magyar irodalom talán legnagyobb áteresztőképességű orgánuma, ergo aki itt nem jelent meg, az nem is létezett. Karácsonyi számaink komplett antológiák voltak, sőt ezek összeállításánál még valamifajta minőségi szempont is érvényesült olykor (szigorúan az ésszerűség határain belül, persze): átfogták a kortárs magyar líra egészét, egymás mellett pompázkodott itt a farkas és gödölye, azaz például Csoóri Sándor és Eörsi István, ugyanazon az oldalon, sőt esetleg közös keretben.

Grafika

Grafikai anyagában a lap sokkal jobb volt, mint amilyenek a köztudat feltételezi. Mindez elsősorban Nemes György érdeme, aki egy zseniális húzással képszerkesztőt csinált Nagy Lászlóból, ezzel a grafika műfaját áttörhetetlen védőernyő alá helyezte. Nagy László költőóriás is volt meg népművész is. Aczél tehát nem nagyon tudott vele mit kezdeni, holott a maga részéről az avantgard szélső határát, ami a marxista esztétikába beleférhet, talán valahol *id. Markó Károly* művészeténél húzta meg – egyébiránt pedig, mint ismeretes, ő a képzőművészeteknek is értője és avatott bírálója volt, legalábbis saját legjobb meggyőződése szerint. Mármost Nagy László az elgondolható legnagyobb liberalizmussal kezelte a feladatát, ennek megfelelően számos kitűnő tehetséget először az *Élet és Irodalom*ból ismerhetett meg a nagyközönség, ezzel együtt százával jelentek meg itt reménytelen dilettánsok is, a színvonal rendkívül egyenetlen volt, az viszont bizonyos, hogy az új magyar grafika megismerhetéséért senki nem tett annyit, mint az *ÉS*, de nem is tehetett volna.

A hetvenes évek közepén Bán András vette át Nagy Lászlótól a képszerkesztő feladatkörét, s körülbelül tíz éven át viszonylag hangsúlyosan szerepeltetett a lapban bizonyos – akkoriban fölöttébb marginálisnak látszó, gyakorlatilag "letiltott" kategóriához tartozó – irányzatokat. Ezzel együtt a színvonal egyenetlensége megmaradt, később pedig – a nyolcvanas évek közepe után – már semmi mással nem lehetett a lap képanyagát jellemezni, csak azzal, hogy egyenetlen.

Összegzés

Az *Élet és Irodalom* – összes fogyatékosságai ellenére – minőségi standardot jelentett a Kádár-korszak sajtójában. Kezdő újságírók számára – már amennyiben érdekelte őket a szakma – az *ÉS* képviselte a normát. Az *ÉS* riportja volt a riport, az *ÉS* glosszája volt a glossza, ugyanez vonatkozik a kritikára, a publicisztikára, de még talán az interjúra is. Hogy a kor nyomtatott sajtójának a színvonala olyan volt, amilyen, és nem sokkal silányabb, abban az *Élet és Irodalom* létezésének alighanem komoly szerepe van.

VÁNCSA ISTVÁN

Első évfolyam első szám

Megjelent egy új periodika, az EDUCATIO, amely belső borítóján így határozza meg önmagát: interdiszciplináris szemle azok számára, akik az oktatás társadalmi összefüggéseit keresik. Címlapján pedig azt is tudunkra adja, hogy milyen tudományágak fognak ölelkezni (kevésbé költőien: milyen diszciplínák fognak inter) lapjain: pedagógia, szociológia, história, ökonómia, pszichológia és politológia.

Régóta esedékes egy ilyen típusú lap, mert eddig az oktatással kapcsolatban legszélesebb érdeklődésre számító, nem csak szakmabelieknek szóló cikkek, tanulmányok kiszámíthatatlan szeszélyességgel jelentek meg a *Valóságban*, *Mozgó Világban*, *Élet és Irodalomban*, irodalmi folyóiratokban – csak éppen a *Köznevelésben* meg a *Pedagógiai Szemlében* nem. Igaz, az utóbbi egy-két évben az *Uj Pedagógiai Szemle* és az EDUCATIO-nál alig idősebb *Iskolakultúra* már szakított ezzel a szakmai áporodottsággal, ez azonban nem teszi fölöslegessé a szaktudományokat társadalompolitikai megközelítésbe gyűjtő orgánum létét.

Az első évfolyam első száma tematikus, az iskola és egyház mostanában mindenkit érdeklő, sok vitát, sőt indulatot kiváltó problémájával foglalkozik. Rangos, és egymástól eltérő nézeteket valló szerzők tanulmányai férnek meg egy kötetben, alátámasztva a beköszöntő szavait:

“Nem titkoljuk: politizálunk. A politikát azonban másként értjük, mint tegnapi ideológusok

vagy mai pártpolitikusok. Számunkra a politika egyszerűen közös ügyeink rendezése. A közügyek intézésében pedig nincs helye semmiféle kizárólagosságnak: minden ötlet, nézet és elképzelés megfontolást érdemel. Igyekszünk, hogy az EDUCATIO ne váljék egyetlen nézet, álláspont, meggyőződés vagy ideológia szócsövévé sem."

Kozma Tamás történeti keretbe ágyazva járja körül azt az alapkérdést, hogy kik tekinthetők "az egyháznak", kik a vallásosak, a szimpatizánsok, a közömbösök és az elfordulók, egyáltalán kik és kinek a nevében szólhatnak meg a mai vitákban.

Tomka Miklós a hívő kutató szemszögéből boncolja vallás és iskola viszonyát, a világnézeti-leg semleges oktatás fogalmát, a vallástanítás és a hitoktatás viszonyát, és kifejti véleményét, amely szerint a felekezeti iskolák sokasága vihet el a plurális iskolarendszerhez.

Lukács Péter tanulmánya áttekintést ad arról, hogy a fejlett nyugati demokráciákban a legkülönfélébb módon rendezték az állami, a felekezeti és a magánoktatás viszonyát, nincs tehát egységes "nyugati modell". Egyetlen közös elvet talált a különféle megoldások mögött: "az a törekvés... hogy eleve olyan szabályozást alakítsanak ki, amely az értelmetlen helyi, felekezeti, csoportok vagy egyének között világnézeti okokból folytatandó harcokat feleslegessé teszi, illetve eleve kizárja."

Nagy Péter Tibor az állam, az egyház és az oktatás 1848 és 1945 közötti viszonyáról ad történeti áttekintést, *Drahos Péter* pedig a katolikus iskolák államosítás utáni történetét vázolja.

Halász Gábor a vallásoktatás iránti társadalmi igényt felmérő közvéleménykutatások eredményeit elemzi, és az adatokból levont végső következtetése, hogy vallásoktatásban "a kötelezőséggel vagy hátrányos megkülönböztetések lehetőségével járó megoldásokat a legtöbb olyan vallásos ember sem támogatja, aki egyébként pozitív módon viszonyul a vallásoktatáshoz."

Található még a tematikus számban néhány esettanulmány a közelmúlt vihart kavart iskola-visszaigénylései közül, körkérdés a hitoktatásról és az egyházi iskolákról, valamint rövid áttekintés arról, hogyan van mindez Belgiumban, a Cseh Köztársaságban, Izraelben, Lengyelországban, Litvániában, Nagy-Britanniában, Németországban, Olaszországban, Oroszországban, Romániában, Svájcban, az USA-ban, Latin-Amerikában és Afrikában.

Az első évfolyam első száma tartalmas, színvonalas, és mindez kissé archaizáló, kellemes tipográfiába öltöztetve. Jó kézbevenni.

A folyóirat megrendelhető: Oktatáskutató Intézet, Educatio Szerkesztőség, 1395 Budapest, Pf. 427. (Victor Hugo u. 18-22.)

ANDOR MIHÁLY

Baranyay András kezei

Közismert meghatározás szerint a gesztusok olyan testmozgások, melyek valamilyen intenciót, tehát szándékot, törekvést, célzatot fejeznek ki. Hacsak felületesen is áttekintjük Baranyay András immár több mint negyed évszázados munkásságát, első benyomásunk az, hogy sok-sok ilyen értelemben vett gesztust fedezhetünk fel képein. A test, illetve különféle testrészek – néhány gyümölcscsendéletet kivéve – szinte elmaradhatatlan motívumai műveinek. Sőt, a testrészek közül is mindenekelőtt a kéz, ez az alapvető és legtipikusabb gesztikuláló eszköz játsza a főszerepet. A szójáték kedvéért akár azt is mondhatnánk, Baranyay legszívesebben a kezét kezeli. Miért épp a kezét? A kérdés elválaszthatatlan egy másik kérdéstől, attól, hogy miként is kezeli azt.

Egyelőre azonban mégis válasszuk el, s kérdezzük meg például szimbólumszótárainktól, hogy mi is a kéz "tulajdonképpen"? E rendkívül érdekes, ugyanakkor eléggé megbízhatatlan kézikönyvek válasza annyira egybehangzó, hogy az már kész csoda. Mindegyik azt bizonygatja, hogy a kéz hagyományosan az erő, a hatalom, a tevékenység szimbóluma, az uralkodás, az igazságosztó hatalom büntető, fenyegető és tiltó jelképe. A keresztény hagyományban is elsősorban a hatalom és a fölény megtestesülése, s bizonyára az sem véletlen, hogy a héber *iad* szó egyaránt jelent kezet és hatalmat. (E tekintetben, úgy látszik, az újabb időkben sem változott lényegesen a helyzet. Talán elég, ha csupán arra emlékeztetünk, hogy Goethe épp Napoleon jobbjáról írt ihletett sorokat, Hiedegger pedig – legalábbis Jaspers szerint – csodálatosnak tartotta Hitler kezét.)

Mindezt azonban már akkor gyökerestől elfelejthetjük, amikor Baranyay munkáinak csupán a "nyersanyagát" vesszük szemügyre. Mi ez a "nyersanyag"? Rendszerint fotók (ritkábban